

Uitwerking Tentamen Galoistheorie 2016/2017

1 juni 2017, 13-16, SP C1.110

Puntenverdeling: Elk opgaveonderdeel is 0, 1 of 2 punten waard.

Opgave 1.

- (a) Het minimumpolynoom van $\sqrt[3]{2}$ is gelijk aan $X^3 - 2$. De nulpunten van dit polynoom zijn $\sqrt[3]{2}, \zeta_3 \sqrt[3]{2}, \zeta_3^2 \sqrt[3]{2}$. Omdat $\zeta_3 \notin \mathbb{Q}(\sqrt[3]{2}) \subset \mathbb{R}$, zien we dat $\mathbb{Q}(\sqrt[3]{2})/\mathbb{Q}$ niet normaal is. De uitbreiding is separabel, want het is een eindige lichaamsuitbreiding in karakteristiek 0. De uitbreiding is niet Galois.
- (b) Deze uitbreiding is niet separabel, want het minimumpolynoom $f = X^7 - t$ heeft één 7-voudig nulpunt over $\mathbb{F}_7(t)[X]/(X^7 - t)$. De uitbreiding is normaal, want het minimumpolynoom f splitst in lineaire factoren. De uitbreiding is niet Galois.
- (c) Stel voor een tegenspraak dat de uitbreiding $\mathbb{Q}(\alpha)/\mathbb{Q}$ normaal is. Het element $\alpha \in \mathbb{C}$ is nulpunt van het polynoom $f = (X^2 - 1)^2 - 3 \in \mathbb{Q}[X]$. Uitwerken geeft $f = X^4 - 2X^2 + 1 - 3 = X^4 - 2X^2 - 2$. Dit polynoom is Eisenstein bij 2 en dus irreducibel. De uitbreiding $\mathbb{Q}(\alpha)/\mathbb{Q}$ heeft dus graad 4. Omdat $1 + \sqrt{2} > 0$ geldt $\alpha \in \mathbb{R}$ en $\mathbb{Q}(\alpha) \subset \mathbb{R}$. Zij $\beta \in \mathbb{C}$ een kwadratische wortel van het element $1 - \sqrt{3} \in \mathbb{R}$. Dan geldt $f(\beta) = 0$. Omdat f irreducibel is volgt uit de aanname dat $\mathbb{Q}(\alpha)$ normaal is dat $\beta \in \mathbb{Q}(\alpha) \subset \mathbb{R}$. Maar dit is een tegenspraak: Omdat $1 - \sqrt{3} < 0$ is het element $\beta \in \mathbb{C}$ niet reëel! De uitbreiding is wel separabel want het polynoom f is separabel. De uitbreiding is niet Galois.
- (d) Er geldt $\zeta := \frac{1}{2}(-1 + \sqrt{-3}) \in \mathbb{Q}(\sqrt{-3}, \sqrt[3]{5})$. Berekening laat zien dat $\zeta^2 + \zeta + 1 = 0$, en dus is ζ een primitieve derde eenheidswortel. Het minimum polynoom $f = X^5 - 3 \in \mathbb{Q}[X]$ (Eisenstein) ontbindt als

$$f = (X - \sqrt[3]{5})(X - \zeta_3 \sqrt[3]{5})(X - \zeta_3^2 \sqrt[3]{5}) \in \mathbb{Q}[X].$$

Dus $\mathbb{Q}(\sqrt{-3}, \sqrt[3]{5})$ is het splitsingslichaam van f . Hierom is de uitbreiding normaal. Omdat het een eindige lichaamsuitbreiding is in karakteristiek 0, is de uitbreiding separabel, en dus ook Galois.

Opgave 2.

- (a) De discriminant van een derde graadspolynoom van de vorm $X^3 + aX + b \in \mathbb{Q}[X]$ is gelijk aan $\Delta_f = -4a^3 - 27b^2$. Dus voor het polynoom $X^3 - X + 1 \in \mathbb{Q}[X]$ hebben we $a = -1$ en $b = 1$. Dit geeft $4 - 27 = -23$. De discriminant van f is dus geen kwadraat in $\mathbb{Q}$. Omdat het ontbindingslichaam van f een wortel van de discriminant bevat, zien we dat dit ontbindingslichaam een kwadratische deeluitbreiding heeft. De enige transitieve ondergroep van S_3 met een normale ondergroep van index 2 is de groep S_3 zelf. De Galoisgroep van f is dus isomorf met S_3 .
- (b) Door de substitutie $Y = X^2$ zien we dat geldt $f = (X^2 - 2)(X^1 + 1)$. Het polynoom f is dus reducibel, en het ontbindingslichaam van f is het compositum $\mathbb{Q}(\sqrt{2}, i)$ van de kwadratische uitbreidingen $\mathbb{Q}(\sqrt{2})$ en $\mathbb{Q}(i)$ van $\mathbb{Q}$. Beschouw het groepsmorphisme $\psi: \text{Gal}(K/\mathbb{Q}) \rightarrow \{\pm 1\}^2$ gegeven door $\sigma \mapsto (\sigma(\sqrt{2})/\sqrt{2}, \sigma(i)/i)$. Stel $\sigma \in \text{Gal}(K/\mathbb{Q})$ ligt in de kern van ψ . Dan geldt $\sigma(\sqrt{2}) = \sqrt{2}$ en $\sigma(i) = i$. Omdat $K/\mathbb{Q}$ wordt voortgebracht door $\sqrt{2}$ en i volgt dat $\sigma = 1$ op K . De kern van ψ is dus triviaal, en de afbeelding is injectief. We claimen dat $K = \mathbb{Q}(\sqrt{2}, i)$ graad 4 heeft over $\mathbb{Q}$. Als deze claim waar is, dan zien we dat enerzijds $\#\text{Gal}(K/\mathbb{Q}) = 4$ en ψ is een injectie tussen

twee groepen van orde 4, en dus een surjectie, en dus een isomorfisme. Het is dus voldoende om de claim te bewijzen. We weten dat $\sqrt{2}$ graad 2 heeft over $\mathbb{Q}$. Omdat $\sqrt{2} \in \mathbb{R}$ en $i \notin \mathbb{R}$, zien we dat $i \notin \mathbb{Q}(\sqrt{2}) \subset \mathbb{R}$, en dus is de graad van $\mathbb{Q}(i, \sqrt{2})$ over $\mathbb{Q}(\sqrt{2})$ gelijk aan 2. Ofwel $\mathbb{Q}(\sqrt{2}, i)/\mathbb{Q}$ heeft graad 4.

- (c) Er geldt $f = X^5 - 100x + 2 \in \mathbb{Q}[X]$. Het polynoom is dus Eisenstein bij 2 en irreducibel. De Galoisgroep van f bevat dus een 5-cykel. De afgeleide van f is gelijk aan $5x^4 - 100$ en heeft dus precies 2 nulpunten over $\mathbb{R}$, namelijk $\pm\sqrt[4]{20}$. Er geldt

$$f(\sqrt[4]{20}) = \sqrt[4]{20}(\sqrt{20} - 4)(\sqrt{20} + 4) + 2 = \sqrt[4]{20}(20 - 16) + 2 > 0$$

$$f(-\sqrt[4]{20}) = -\sqrt[4]{20} \cdot 4 + 2 < -4 + 2 < 0$$

(in de tweede vergelijkingen gebruiken we de ongelijkheid $\sqrt[4]{20} > 1$.) Wegens de tussenwaardstelling heeft f drie nulpunten over $\mathbb{R}$. De twee overige nulpunten zijn dus complex en worden verwisseld door de complexe conjugatie. De Galoisgroep van f bevat dus een 2-cykel en ook een 5-cykel. Dus $\text{Gal}(f) = S_5$.

Opgave 3.

- (a) Er geldt dat $85 = 5 \cdot 17$ een product is van twee Fermatpriemgetallen. De 85-e eenheidswortels zijn dus contruëerbare getallen.
- (b) Neem $Y = X^3$, dan geldt $X^6 + X^3 + 1 = Y^2 + Y + 1$. Het polynoom $Y^2 + Y + 1 = \Phi_3$ is het derde cyclotomische polynoom, en de nulpunten zijn dus primitieve derde eenheidswortels. De nulpunten van $X^6 + X^3 + 1$ zijn dus primitieve negende eenheidswortels. Omdat $\#(\mathbb{Z}/9\mathbb{Z})^\times = 6$ zijn er 6 primitieve negende eenheidswortels. Dus geldt $\Phi_9 = X^6 + X^3 + 1$. De Galoisgroep van Φ_9 is isomorf met $(\mathbb{Z}/9\mathbb{Z})^\times \cong \mathbb{Z}/6\mathbb{Z}$. Deze laatste groep is geen 2-groep, en daarom zijn de nulpunten van Φ_9 niet construeerbaar.
- (c) Stel $\alpha \in \mathbb{C}$ is een nulpunt van het polynoom $X^5 - 100$. Dan geldt $\alpha^5 = 100$. Merk op dat voor $\beta = 1/10\alpha^3 \in \mathbb{Q}(\alpha)$ geldt $\beta^5 = \frac{100^3}{10^5} = 10$. Ofwel $\beta \in \mathbb{Q}(\alpha)$, en β is een nulpunt van het polynoom $X^5 - 10$. Dit polynoom is Eisenstein bij 5 (en 2), en hierom irreducibel. De graad van $\mathbb{Q}(\beta)$ over $\mathbb{Q}$ is dus 5, en de graad van $\mathbb{Q}(\alpha)$ over $\mathbb{Q}$ is ook 5 (we weten dat deze laatste graad ten hoogste 5 is). Dus is f irreducibel. Er volgt dat de Galoisgroep van f een 5-cykel bevat. Hierom kan deze groep niet een 2-groep zijn. De nulpunten van f zijn dus niet construeerbaar.

Opgave 4.

- (a) Een mogelijke manier is om te kijken naar de uitbreiding $\mathbb{Q}(\zeta_7)/\mathbb{Q}$, waar $\zeta_7 \in \mathbb{C}$ een primitieve 7-eenheidswortel is. Deze uitbreiding is Galois met groep $\mathbb{Z}/6\mathbb{Z}$. We weten dat ζ_7 een nulpunt is van een kwadratisch polynoom over $\mathbb{Q}(\zeta_7 + \zeta_7^{-1})$ (namelijk $X^2 - (\zeta_7 + \zeta_7^{-1})X + 1$), en dus is de graad van $\mathbb{Q}(\zeta_7)/\mathbb{Q}(\zeta_7 + \zeta_7^{-1})$ hoogstens 2. Omdat $\zeta_7 + \zeta_7^{-1}$ stabiel is onder complexe conjugatie zien we dat $\mathbb{Q}(\zeta_7 + \zeta_7^{-1})$ een reële inbedding heeft, terwijl $\mathbb{Q}(\zeta_7)$ dat niet heeft. Dus geldt $\mathbb{Q}(\zeta_7) \neq \mathbb{Q}(\zeta_7 + \zeta_7^{-1})$, en hierom is $\mathbb{Q}(\zeta_7)$ van graad 2 over $\mathbb{Q}(\zeta_7 + \zeta_7^{-1})$. De graad van $\mathbb{Q}(\zeta_7 + \zeta_7^{-1})$ over $\mathbb{Q}$ is dus 3. Dus $\text{Gal}(\mathbb{Q}(\zeta_7 + \zeta_7^{-1})/\mathbb{Q}) \cong \mathbb{Z}/3\mathbb{Z}$. Er geldt voor $\alpha = \zeta_7 + \zeta_7^{-1}$ dat

$$\begin{aligned}(\zeta_7 + \zeta_7^{-1}) &= \zeta_7 + \zeta_7^6 \\(\zeta_7 + \zeta_7^{-1})^2 &= \zeta_7^2 + \zeta_7^5 + 2 \\(\zeta_7 + \zeta_7^{-1})^3 &= \zeta_7^3 + \zeta_7^4 + 3(\zeta_7 + \zeta_7^{-1}),\end{aligned}$$

en dus geldt

$$\alpha + \alpha^2 + \alpha^3 = -1 + 2 + 3\alpha.$$

Ofwel het minimumpolynoom van α over $\mathbb{Q}$ is gelijk aan $X^3 + X^2 - 2X - 1 \in \mathbb{Q}[X]$.

- (b) Zij $f \in \mathbb{Q}[X]$ een irreducibel polynoom met $\text{Gal}(f) \cong \mathbb{Z}/3\mathbb{Z}$. Embed het ontbindingslichaam Ω van f in $\mathbb{C}$. Omdat de uitbreiding $\Omega/\mathbb{Q}$ normaal is, is Ω stabiel onder complexe conjugatie. Dus complexe conjugatie definieert een element $\sigma \in \text{Gal}(f)$. Er geldt $\sigma^2 = 1$, en dus $\sigma = 1$ omdat kwadrateren een automorfisme is van $\mathbb{Z}/3\mathbb{Z}$. Ofwel de complexe conjugatie werkt triviaal op Ω , en dus geldt $\Omega \subset \mathbb{R} = \mathbb{C}^{(\sigma)}$.

Opgave 5. (a) Zie pag. 43 van het dictaat.

- (b) Stel $H \subset G$ is een 37-Sylow ondergroep. We gaan laten zien dat H normaal is. Stel (voor een tegenspraak) dat $g \in G$ een element is zó dat $gHg^{-1} \neq H$. Dan is $H' = gHg^{-1}$ een 37-Sylow groep verschillend van H . Er geldt dus $H \cap H' = 1$, en dus is de afbeelding $H \times H' \rightarrow G$, $(h, h') \mapsto hh'$ injectief. Dit is een tegenspraak, want $\#(H \times H') = 37^2 > 148$. Dus $H \subset G$ is normaal, en G is niet simpel.

Bonusopgave

Opgave 6. Het zou kunnen dat je herkent dat het polynoom $x^4 - x^3 + x^2 - x + 1$ gelijk is aan het 10-de cyclotomische polynoom Φ_{10} . Er geldt namelijk

$$(x^4 + x^3 + x^2 + x + 1)(x^4 - x^3 + x^2 - x + 1) = x^8 + x^6 + x^4 + x^2 + 1,$$

en dit is een meetkundige reeks in $y = x^2$, en dus

$$(x^2 - 1)(x^8 + x^6 + x^4 + x^2 + 1) = x^{10} - 1.$$

De nulpunten van Φ_{10} zijn dus de primitieve 10-de eenheidswortels. De afbeelding $x \mapsto x^3$ induceert een bijectie op de verzameling primitieve 10-de eenheidswortels in $\mathbb{C}$, en dus geldt

$$a^3 + b^3 + c^3 + d^3 = a + b + c + d = -(\text{coeff. van } x^3 \text{ in } \Phi_{10}) = 1.$$

• Je kan de uitspraak ook uit de Newton identiteiten halen (dit is makkelijker, misschien was dit een opgave?). Anders, kan je ook direct rekenen. Schrijf

$$\begin{aligned} m_i &= a^i + b^i + c^i + d^i \\ s_i &= i\text{-de symmetrische polynoom.} \end{aligned}$$

Er geldt

$$\begin{aligned} s_2 p_1 &= (ab + \dots)(a + \dots) = (a^2 b + \dots) + 3(abc + \dots) \\ s_1 p_2 &= (a + \dots)(a^2 + \dots) = (a^3 + \dots) + (a^2 b + \dots) \end{aligned}$$

waar met een uitdrukking als $(X + \dots)$ de $\mathfrak{S}_4$ -symmetrisatie van het monoom X wordt bedoeld. Er volgt

$$p_3 = s_1 p_2 - s_2 p_1 + 3s_3 = s_1(s_1^2 - 2s_2) - s_2 s_1 + 3s_3.$$

Er geldt

$$\begin{aligned} s_1 &= a + b + c + d = 1 \\ s_2 &= (ab + \dots) = 1 \\ s_3 &= (abc + \dots) = 1 \\ s_4 &= abcd = 1. \end{aligned}$$

4

Dus

$$p_3 = 1(1^2 - 2) - 1 + 3 = -2 + 3 = 1.$$